

В. І. Саюк,
доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти, економіки та маркетингу
(Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, м. Київ)
e-mail: saiuk@ukr.net

Педагогічні умови розвитку професійної компетентності менеджерів освіти в інституті післядипломної педагогічної освіти

У статті приділена увага проблемі розвитку професійної компетентності менеджерів освіти в інститутах післядипломної педагогічної освіти. Зазначається, що підвищення кваліфікації менеджерів освіти буде більш ефективним, коли будуть визначені педагогічні умови. Виокремлено найбільш доцільні педагогічні умови для розвитку професійної компетентності менеджерів освіти.

Становлення правої держави, побудова демократичного громадянського суспільства, інтеграція України до європейського співтовариства вимагає суттєвих змін у галузі освіти. Зростають потреби суспільства у розвитку освіти, спрямованої на формування економічного мислення, підприємливості, ініціативи, здатності приймати нестандартні рішення у професійній діяльності. Важливого значення набувають норми, ціннісні орієнтації, професійна компетентність, здатність адаптуватися до змінних соціально-економічних умов. У зв'язку з цим виникла проблема підготовки сучасних менеджерів освіти до управління загальноосвітнім навчальним закладом (ЗНЗ) в умовах ринкової конкуренції.

Актуальність проблеми розвитку професійної компетентності менеджерів освіти пояснюється потребою у вирішенні протиріччя, яке виникло між сучасними вимогами до професійної діяльності менеджера освіти як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до саморозвитку, конструювання й впровадження гуманістичних педагогічних систем і технологій та реальним рівнем його професійної компетентності у вирішенні освітніх завдань, прийнятті управлінського рішення. Саме менеджери освіти мають стати рушійною силою відродження та створення якісно нової національної освіти.

Поняття «менеджер освіти» увійшло у вітчизняну систему освіти із зарубіжних країн, зокрема із США, Франції, Великобританії та ін. Це зумовлено впливом економічних умов, розвитком ринку освітніх послуг, становленням освіти як галузі економіки. Підготовка менеджерів освіти і розвиток їхньої професійної компетентності є актуальними для нашої країни, оскільки, керівні посади у закладах (установах) освіти обіймають переважно педагоги, які не мають спеціальної управлінської підготовки. Тільки на початку ХХІ ст. в Україні педагогічні університети на професійній основі почали здійснювати підготовку менеджерів освіти. Менеджер освіти – це професіонал-управлінець, який здійснює організацію і координацію діяльності колективу на основі врахування об'єктивних законів та

закономірностей економіки, соціології, психології, конфліктології тощо, тобто управління на науковій основі. Менеджером освіти може бути управлінець, директор, адміністратор, найманий професійний керівник, що не є власником організації. Саме на нього покладається відповідальність за розробку, прийняття і виконання рішень, спрямованих на забезпечення ефективного виконання завдань, які стоять перед його підлеглими і ЗНЗ загалом. Головними завданнями менеджера будь-якого рівня та у будь-якій організації є: визначення мети управління, стимулювання, комунікація і контроль. Управління передбачає виконання таких функцій як планування, організація, координація, мотивація та контроль. Виконання функцій забезпечує умови для продуктивної й ефективної праці зайнятих в організації працівників і отримання результатів, які б відповідали поставленим цілям. Якщо управляти можна усіма елементами виробництва, то впливати можна лише на людей, персонал.

З розвитком менеджменту змінюються вимоги суспільства до професійних якостей менеджера. Раніше головною вимогою до управлінця була здатність якнайшвидше реагувати на зміни ринкової ситуації. Сьогодні гарним спеціалістом вважається той менеджер, який створює для свого підприємства нові ринки збуту товарів і послуг і не тільки пасивно реагує на ринкові зміни, але й сам змінює ринок. Виконуючи свої обов'язки, менеджер виступає у ролі управлінця, дипломата, лідера, новатора, вихователя тощо. Пітер Друкер у книзі «Практика менеджменту» ставить запитання: «Як працює менеджер? Що саме відрізняє його працю від праці усіх інших спеціалістів організації? І відповідає, що для праці менеджера характерним є п'ять базових операцій: 1) постановка цілей; 2) організаційна робота; 3) мотивація працівників; 4) визначення показників; 5) сприяння розвитку своїх підлеглих» [1, с.342-347].

С. Чоудхарі у праці «Менеджмент ХХІ століття» підкреслює, що для організації, яка хоче бути успішною, дуже важливо, щоб її менеджери мали шість суттєво важливих якостей, зокрема: розуміння цілі (особиста місія, цінності й інтереси менеджера тісно переплітаються з місією, цінностями та інтересами організації); лідерські якості (вміння працювати з талановитими людьми, оскільки це сприятиме підвищенню майстерності самих менеджерів); ставлення до культури організації як такої, що підтримує дослідження та нововведення, готовність до впровадження змін; готовність до постійного саморозвитку та самовдосконалення (це створює умови для розвитку всіх працівників); вміння ділитися майстерністю (відповідним чином мотивувати та стимулювати працівників); підприємницьке мислення (це дає змогу краще розуміти тенденції ринку, бути гнучким у прийнятті рішень, не виробляти «вчорашній» товар) [2, с.163].

Менеджер освіти, як керівник, займає постійну посаду та має повноваження у прийнятті рішень з конкретних видів освітньої діяльності у закладах (установах) освіти, які функціонують у ринкових умовах. Професійна компетентність менеджера обумовлює ефективність його дій не тільки у навчально-виховній діяльності, а й управлінській, фінансово-

економічній, адміністративно-господарській, проектній, інноваційній тощо. Тому сучасний менеджер освіти повинен володіти глибокими теоретичними знаннями і практичними вміннями, мати творче мислення, власну особистісну позицію, бути професійно компетентним. Відтак виникає потреба підвищення професійної підготовки.

Підвищення якості професійної підготовки менеджерів освіти в контексті пріоритетних напрямів модернізації післядипломної педагогічної освіти є об'єктивною необхідністю і наслідком застосування компетентнісного підходу як інноваційного виду діяльності, що має ознаки універсальності, пошуку шляхів і засобів підготовки конкурентоспроможних і мобільних спеціалістів, які вміють швидко адаптуватися до динамічно змінюваних соціально-технологічного і професійно-виробничого середовищ, постійно підвищувати свій професійний рівень, моделювати процеси і результати своєї професійної діяльності.

Використання компетентнісного підходу у підвищенні кваліфікації менеджерів освіти переорієнтовує систему освіти з прямого надання знань, формування умінь і навичок на створення умов для оволодіння компетенціями. Результати навчання та компетентності мають бути спрямовані на задоволення вимог галузі освіти і суспільства в цілому, враховуючи потреби на ринку праці. Для цього необхідно задіяти весь комплекс педагогічних умов, які безпосередньо мають сприяти розв'язанню зазначеної проблеми. Враховуючи, що мова йде про процес навчання і розвитку професійної компетентності менеджера освіти в інституті післядипломної педагогічної освіти, то одним із результатів буде набуття або розвиток компетентностей, необхідних у професійній діяльності.

Розвиток професійної компетентності менеджерів освіти ми розглядаємо як процес становлення, зростання і реалізації в професійній діяльності професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань і умінь, які супроводжується активними якісними перетвореннями внутрішнього світу та призводять до нового способу діяльності. Механізмом такого професійного розвитку є саморозвиток, що ґрунтується на творчому пошуку й творчій самоосвіті у виборі змісту та форм професійного удосконалення за рахунок максимально можливого збагачення власного розумового досвіду, самореалізації у процесі професійної діяльності та безперервної освіти.

Останнім часом доволі часто виникає питання: «Для чого необхідно інвестувати навчання на курсах підвищення кваліфікації?» У відповідь часто чуємо: «Для підвищення кваліфікації». А якщо це питання поставити керівникам фірм, підприємств інших галузей економіки, то очевидно в умовах ринкової конкуренції, відповідь була б: «Для підвищення ефективності роботи працівника, а як результат, конкурентоздатності організації». Саме вимоги ефективності роботи працівника встановлюють необхідність у розвитку професійної компетентності менеджера освіти. Підвищення кваліфікації керівників не є самоціллю – це лише одна із умов підвищення ефективності загальноосвітнього навчального закладу.

Ефективність роботи менеджера освіти – це здатність правильно оцінювати ділове середовище, вибирати найбільш перспективні напрямки бізнесу, ставити складні, але досяжні цілі і формувати необхідну для цього організацію. Важливим компонентом якості менеджера є здатність організовувати і мотивувати персонал для досягнення цілей. Головний критерій оцінки якості менеджерів освіти – рівень ефективності навчального закладу, його конкурентоспроможність, а не особистісні характеристики чи профіль менеджера, як думають. Саме грамотний і досвідчений менеджер може проаналізувати ділове середовище, поставити правильні цілі, розробити ефективну стратегію і забезпечити її реалізацію.

Для виокремлення педагогічних умов розвитку професійної компетентності менеджерів освіти, з'ясуємо сутність поняття «умови». Ю.К.Бабанський зазначав, що умови, які самі не є причиною подій, у той же час посилюють чи послаблюють наслідки тієї чи іншої дії. Отже, педагогічні умови – це ті обставини, які сприятимуть ефективному розвитку професійної компетентності менеджерів освіти у інститутах післядипломної педагогічної освіти. На нашу думку найбільш важливими педагогічними умовами є: стратегія розвитку професійної компетентності менеджерів освіти; визначений зміст навчання відповідно до профілю професійної компетентності; варіативні навчальні програми (за формами навчання); взаємодія і співробітництво науково-педагогічних працівників інституту й менеджерів освіти; сучасна матеріально-технічна база, безперервність освіти; діагностичний інструмент професійної компетентності менеджерів освіти; науково-методичне забезпечення програм навчання; інноваційні педагогічні технології навчання; диференціація змісту і форм навчання тощо.

Стратегія розвитку професійної компетентності менеджерів освіти визначає зміст курсового навчання відповідно до профілю професійної компетентності, розроблення варіативних навчальних програм (за формами навчання), взаємодію і співробітництво науково-педагогічних працівників інституту й менеджерів освіти, сучасні засоби навчання. Виходячи з цих позицій, педагогічні умови розвитку професійної компетентності менеджерів освіти у процесі курсового навчання повинні включати в себе аналіз головних факторів, обставин, які забезпечують ефективність і посилюють результативність заходів для досягнення мети. Однак, необхідно зазначити, що є умови, які не залежать від будь-кого і їх необхідно враховувати в організації цього процесу.

Зміст навчання повинен розроблятися відповідно до профілів професійної компетентності менеджера освіти. Своє вирішення він повинен знайти у навчальному плані. Структура навчального плану визначається відповідно до форми навчання (очна, очно-дистанційна, дистанційна). Навчальний план повинен відповідати актуальним проблемам сьогодення та відповідати запитам менеджерів освіти, бути практично спрямованим. Практична спрямованість навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації полягає в розумінні зв'язків і залежностей

між пізнанням дійсності, наслідком якої є теорія та практикою ефективної професійної діяльності слухачів. Практична спрямованість навчального процесу визначається: розумінням вимог до організації і проведення навчальних занять в сучасних умовах; формуванні культури професійної діяльності; дотримання як наукової, так і методичної основ надання конкретного змісту кожній складовій дидактичного процесу; уміння цілеспрямовано, ефективно і оптимально діяти у складних умовах; використання науково обґрунтованих та методично коректних критеріїв оцінки ефективності дидактичного процесу тощо.

Особливості розвитку професійної компетентності менеджерів освіти у закладах післядипломної педагогічної освіти полягають у спрямуванні на формування здатності діяти у швидкозмінному зовнішньому професійному середовищі та враховувати еволюцію розвитку внутрішньої структури навчального закладу.

Список використаних джерел та літератури

1. Друкер П. Ф. Практика менеджмента : [пер. с англ.: учеб. пособие] / П. Ф. Друкер. – М. : Вильямс, 2000. – 397 с.
2. Менеджмент XXI века : пер. с англ. / под ред. С. Чоудхари. – М. : 2002. – 606 с.

В. Саюк

Педагогические условия развития профессиональной компетентности менеджеров образования в институте последипломного педагогического образования

В статье уделено внимание проблеме развития профессиональной компетентности менеджеров образования в институтах последипломного педагогического образования. Отмечается, что повышение квалификации менеджеров образования более эффективно, когда определены педагогические условия. Выделены наиболее целесообразные педагогические условия для развития профессиональной компетентности менеджеров образования.

V. Sayuk

Pedagogical conditions of development of professional competence of managers of education at the Institute of Postgraduate Education

The article paid attention to the problem of development of professional competence of managers of education in the Teacher Training Institute. It is noted that the training of managers of education is more effective when the pedagogical conditions. We select the most suitable pedagogical conditions for the development of professional competence of managers of education.